

σμός τῶν ἀπερασμένων μακαρονιστῶν καὶ τῶν πρὸ ἡμῶν: ἀλλ' ἂν ἡ παροιμία λέγῃ «δεύτεραι φροντίδες σφώτεραι», σφώτεροι βέβαια θέλει εἶμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ μετὰ τοὺς πρώτους ἐπιγενομένοι, ἐὰν διορθώσωμεν τὴν γλῶσσαν, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ λόγος. Ἀποβλέπει ὁ λόγος μου εἰς τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ὀρθογραφίας, ἀναγκαίας εἰς τὴν παλαιὰν καὶ περιττῆς εἰς τὴν νέαν τῶν Γραικῶν γλῶσσαν, καὶ πολλῶν ἀκόμη γραμμάτων, ἀχρήστων εἰς ἡμᾶς. Ὁ γενναῖος ἀθλητῆς εὐχαριστεῖται γυμνὸς νὰ προβῇ εἰς τὸ στάδιον, καὶ καταφρονεῖ ὅλα τὰ εὐτελῆ ἐπικοσμήματα, τὰ ὅποια ἤθελαν κάμει ἀχρήστους τὰς δυνάμεις του, καὶ διότι ἐφευρέθησαν διὰ νὰ κρύψουν καμμίαν ἀσχημίαν, διὰ τοῦτο εἰς τὰ ἀσχημα, καὶ ὄχι εἰς τὰ καλὰ χρειάζονται. Τὸ φυσικὸν τῆς γλώσσης μας κάλλος δὲν στέργει νὰ προέρχεται κατασχημισμένον ἀπὸ στολισμοὺς ἀνοικεῖους, οἵτινες ἀμορφίαν φέρουν ἀντιεὐπρεπείας. Ἕλληνας ἦσαν οἱ Ἕλληνες καὶ πρὸ τῆς εὐρέσεως τοῦ η καὶ τοῦ ω. Ἕλληνας θέλουσιν εἶναι πάλιν, ὄχι ἂν τὰ φορᾶζουσιν, χωρὶς νὰ χρειάζονται, ἀλλ' ἂν τὰ ἀπορρίψουν ὡς περιττά.

Ἴσως ἐπειράχθης ἀπὸ τὴν περὶ γλώσσης ταύτην μου γνώμην· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἤμποροῦσα νὰ ἐλευθερώσω τὴν συνείδησίν μου ἀπὸ μέγα βάρους, ἐὰν ἔκρυπτα τὴν ἀλήθειαν· εἶμαι ἔτοιμος εἰς ὑπεράσπισίν της ἐπὶ παντός δικαστηρίου.

1812, Φεβρουαρίου 13,
Ἰωάννινα.

Ἐρρωστο
Α. ΨΑΛΙΔΑΣ.

Ἄς ἐρευνήσωμεν ἤδη αὐτὸν καὶ ἀπλῶς ὡς ἀ.θροπον.

Κατὰ τὴν ἐν Κερκύρα διαμονὴν τοῦ Ψαλίδας εἶχε συστηθῆ ὑπὸ τοῦ Λόρδου Γουίλφροδου ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία. Δύω ἐκ τῶν μαθητῶν του, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος καὶ Χριστόφορος Φιλητᾶς εἶχον συμπεριληφθῆ ἐν τοῖς Καθηγηταῖς. ὁ δὲ Ψαλίδας, καίτοι ἀναγορευθεὶς ἐν αὐτῇ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, δὲν ἔλαβε θέσιν τινὰ· πολλοὶ τῶν τότε λογίων ἠπόρουσιν διὰ τὸ γινόμενον, πάντες δὲ ἀπέδιδον τοῦτο εἰς τοὺς μαθητὰς του. Ὁ Ν. Σ. Πέκολος, χρηματίσας καθηγητῆς ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ μέχρι τοῦ 1827, διερχόμενος διὰ Τεργέστης καὶ ἐρωτώμενος ὑπὸ τοῦ τότε διευθύνοντος τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν σχολὴν Ἰγνατίου Σκαλιόρα, πολυπραγμονούντος εἰς τοῦτο, ἀπεκρίθη· «Ἡ ἀληθὴς καὶ βεβαία παιδεία πάντοτε ἐφθονήθη. . . ἡ ἀρετὴ εἶναι βαθιὰ ριζωμένη εἰς τὴν ψυχὴν του. «Σωκρατίζει. . . τὸν ἄνδρα τὸν ἐγνώρισα καὶ παντελῶς δὲν ἀπατώμαι, τὰ χαρακτηριστικὰ του εἶναι τὰ ἐξῆς· παιδεία βεβαία, ἀρετὴ ἀπροσωπόληπτος, καὶ ἀπλότης ἀληθεστάτη.»

Ἴδου δὲ τί καὶ ὁ ἴδιος μᾶς ἀφῆκεν ἐν μορφῇ διαλόγου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς καθηγησίας, ἐν ᾧ γίνεται ἐκδηλώτερος ὁ χαρακτήρ αὐτοῦ.

«Ἀρχισεν ἐδῶ ἡ Ἀκαδημία, καὶ τὸν πρῶτον χρόνον δὲν μοῦ εἰπώθη τίποτε· τὸν δεύτερον χρόνον μοῦ δίδει τὴν εἰδήσιν διὰ τοῦ κυρίου Λουσιαννοῦ ἐξ ἀπορρήτων του νὰ ἐτοιμάσω τὰ φορέματα τὰ ἀκαδημαϊκὰ, καὶ νὰ πηγαίνω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν νὰ με κάμει διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας. Ἐξόδευσα τριάντα τάλληρα εἰς τὰ φορέματα, ἐπῆγα εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, μὲ ἐκήρυξε διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας,¹ καὶ κανένα τόπον δὲν μοῦ ἔδωκε διατί; δὲν ἤξεύρω. . . ἴσως χρειάζονταν νὰ κολακεύσω κανέναν διὰ νὰ τὸ ἐπιτύχω; ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμα νέος καὶ τώρα γέροντας δὲν μοῦ πρέπει· εἶναι ποταπότης εἰς ἐμένα νὰ κολακεύσω ἕναν ἀπὸ τοὺς διδαστάλους διὰ νὰ μεσιτεύσῃ εἰς τὸν Κόμητα, ὁ ὅποιος μ' ἐγνώρισε, καὶ μ' ἐκήρυξε διὰ διδάσκαλον τῆς Ἰονίας Ἀκαδημίας.» Σ. Δ. ΚΡΙΝΟΣ.

Ἡ «Κλειῶ» ἐδημοσίευσεν περίεργον διατριβὴν περὶ τοῦ διαβοῆτου δεσπότη τοῦ Ἡπείρου Ἀλῆ πασᾶ, μεθερμηνευθεῖσαν ἐκ τῆς πρὸ ἐξήκοντα ἐτῶν ἐκδοθείσης «Περὶρηγήσεως» τοῦ ἀγγλοῦ ἱατροῦ Χόλλανδ, ὅστις ἐπὶ τινα χρόνον διατρίψας ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος, ἦλθεν εἰς οἰκειοτάτας σχέσεις πρὸς τὸν φοβερὸν Τεπελενιώτην. Ἐκ τῆς διατριβῆς ταύτης ἀπεσπάσθησαν τὰ ἐπόμενα· Σ. τ. Δ.

Ο ΑΛΗ ΠΑΣΑΣ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Ἐν Ἰωαννίνοις, αἱ γυναῖκες, αἱ συνήθως κοσμοῦσαι ἑαυτὰς πλειότερον τῶν λοιπῶν Ἑλληνίδων, ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα κατὰ τὸν πέπλον, τὴν ζώνην καὶ τὴν θεραπείαν τῆς κόμης, διαφέρουσι δὲ κατὰ τὴν ἐσθῆτα. Χάριν πολλὴν εἰς τὸ πρόσωπόν των ἐπιχέει ἡ κόμη, ἐὰν τε πλέκωσιν, ἐὰν τε βοστρυχιζῶσιν, ἐὰν τε ἔχωσιν αὐτὴν ἀνειμένην· καὶ τὴν βάπτουσι δὲ πολλάκις ἐπιπάσσουσαι λεπτὴν κόκκινον φυτοῦ ἐξ Ἀφρικῆς, δι' οὗ προσλαμβάνει χρῶμα ξύλου mahogany. Τὸ ἔθιμον τοῦτο τηρεῖται ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἕως τοῦ γάμου· ἀκολούθως τὸ χρῶμα γίνεται μελάντερον τοῦ κόρακος καὶ προξενεῖ σφοδρότεραν τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τῶν παρεμπλεκόμενων εἰς τὴν κόμην μαργαριτῶν καὶ χρυσῶν ἢ ἀργυρῶν καταγμάτων καὶ νομισμάτων. Ὁ πλήρης κόσμος τῶν Ἑλληνίδων εἶναι ἔτι μᾶλλον ἄχαρις καὶ παρὰ φύσιν· ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις οὕτω καὶ νῦν αἱ Ἑλληνίδες ποιοῦνται πολλὴν χρῆσιν τοῦ ψιμυθίου. Βάπτουσι λοιπὸν καὶ πυκνοῦσι τὰς ὀφρῦς φροντίζουσαι κατὰ τὸν Ἀνακρέοντα «ἵνα μὴ διακόπτωσι μηδὲ μίσγωσι τὸ μεσόφρυον»· μελαίνουσι περιπλέον τὰ βλέφαρα καὶ τρίβουσι διὰ φύκους τοὺς ὄνυχας ἕως οὗ ἀποθῶσιν ὑπερφυροῖ. Τοιούτων κοσμημάτων κατάχρησις μεγίστη γίνεται ἐν τοῖς γάμοις καὶ ταῖς θρησκευτικαῖς τελεταῖς.

1. Τὸ ἀπονεμηθὲν εἰς τὸν Ψαλίδαν Ἀκαδημαϊκὸν πτυχίον εἶναι τὸ μόνον, ὅπερ ἐξεδόθη, ὄντος ἀρχόντος τοῦ Λόρδου Γουίλφροδου· ἐξεδόθη δὲ τὴν 15 ἰουνίου 1812 καὶ σώζεται παρ' ἐμοῦ.

Προσκληθείς ὑπὸ τοῦ βεζύρου Ἀλῆ πασᾶ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ ὡς ἰατρός ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἄσμενος ἐπελαθόμην τῆς εὐκαιρίας ἵνα σπουδάσω ἀκριβέστερον τὸν χαρακτῆρά του. Ὅτε πρῶτον παρέστη ἐνώπιόν του εἶπέ μοι· «Ἐπιθυμῆσας πρὸ πολλοῦ νὰ συμβουλευθῶ ἀγγλῶ ἰατρῶ, χαίρω ὅτι ἀπεφάσισας νὰ διατρίψῃς χρόνον τινὰ παρ' ἡμῖν. Μὴ φοβηθῆς τὴν παρουσίαν τοῦ διερμητηνέως μου Κολοβοῦ· λάλησον παρρησίᾳ καὶ ἀνυποστόλως, διότι αὐτὸς εἶναι παλαιὸς καὶ ὁ πιστότατος τῶν θεραπόντων μου, ἐπίσταται δὲ εἰ περ τις ἄλλος τὰ κατὰ τὸν πρότερον βίον μου.» Διηγήθη μοι ἔπειτα μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβορημοσύνης τὴν ἱστορίαν τῶν σωματικῶν παθημάτων του, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἦσαν ἀπόρροια προλήψεων ἢ ἐξηγημένης φαντασίας, τὰ δὲ ἐμαρτύρουσαν κρίσιν ὑγιαίνουσιν καὶ ἰσχυράν. Ἡ ἀσθένειά του δὲν ἦτο ἐπικίνδυνος· προήρχετο ἐκ τῆς προβαϊνούσης ἡλικίας καὶ τῶν προτέρων ταλαιπωριῶν, ἀπῆτει δὲ μέτρα προφυλακτικά. Ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὴν διήγησιν καὶ ἀπεκρίνατο πρὸς διαφόρους ἄλλας ἐρωτήσεις μου, τῷ εἶπα ὅτι τὴν ἐπαύριον θὰ ἐκόμιζον αὐτῷ ἔγγραφον τὴν διάγνωσίν μου. Τῇ ἑσπέρα συνδιελέχθη ὥραν ἱκανὴν τῷ ἰατρῷ Κ. Μεταξᾶ· ὑπὸ τούτου δὲ ἀκολουθούμενος τῇ ὑστεραίᾳ ἐπεσεκέθη τὸν βεζύρην καὶ πάλιν ἤκουσα παρ' αὐτοῦ φόβους μήπως ἀποθάνῃ ὑπὸ ὕδρωπος, ὡς ὁ πατήρ του· ἀφ' οὗ διεσεκέδασα τοὺς φόβους του προσήνεγκα αὐτῷ ἰταλιστὶ συντεταγμένην τὴν διάγνωσίν μου, ἣν παραχρῆμα διέταξε νὰ τῷ μεθερμηνεύσωσιν εἰς τὴν καθωμιλημένην ἐλληνικὴν· τελευταίον ἐκφράσας βαθεῖαν τὴν εὐγνωμοσύνην του ὑπέσχετό μοι ὅτι αὐθημερὸν θὰ ἐξετέλει τὰς συμβουλάς μου. Τὸν βεζύρην ἐξηκολούθησα ἐπισκεπτόμενος ὅτε μὲν ὡς ἰατρός, ὅτε δὲ ὡς ξένος· πολλάκις παρεκάλεσέ με νὰ μείνω παρ' αὐτῷ ὡς ἰατρός ἐφ' οἴωδ' ἵνα ὄρω αὐτὸς ἐγὼ ἤθελον προτείνει· ἀκούσας δὲ ὅτι τοῦτο ἦτο ἀδύνατον, ἰκέτευσέ με νὰ παραμείνω τοῦλάχιστον δωδεκάμηνον· ἐγὼ ὅμως καὶ πάλιν ἠρνήθην ἀνακοινώσας αὐτῷ εἰλικρινῶς ὅποια ἐν τῇ πατρίδι μου ἐπεδίωκον σχέδια. Ἐπὶ δύο ὄλους μῆνας προσεπάθει ὁ γραμματεὺς του νὰ μεταπεισῇ με· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βεζύρης διὰ φιλοφρονησάτων φράσεων, ἃς εἶχε πάντοτε προχείρους ὁσάκις ἤθελε νὰ ἐπιτύχῃ σκοποῦ τινος, εἶπέ μοι ὅτι οὔτε χρημάτων, οὔτε τιμῶν, οὔτε ἄλλου τινὸς θὰ ἐφείδετο ὅπως καταστήσῃ μοι εὐάρεστον τὴν διατριβὴν ἐν Ἰωαννίνοις. Ἡ τελευταία μου ἀρνήσις τὸν ἐλύπησεν οὐχὶ μικρὸν, ἐκπληκτικὸς δὲ ἀνεφώνησεν· «Ὑπέρμετρον, τῇ ἀληθείᾳ, πρέπει νὰ ἔχῃς ἐν Ἀγγλίᾳ περιουσίαν, ἀφ' οὗ ἀποτόμως περιφρονεῖς τὰς προτάσεις μου»· παρηγορήθη ὅμως μαθὼν ὅτι θὰ τὸν ἐπισκεπτόμην ἐπιστρέφων ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἄλλων χωρίων τῆς Ἑλλάδος.

Σκοπὸν εἶχον κυρίως νὰ ἐπιστρέψω ἐξ Ἰωαν-

νίων εἰς Λευκάδα, ὅπως ἐκείθεν μεταβῶ ἀμέσως εἰς Πελοπόννησον, διότι ἐν Λευκάδι εἶχον καταλίπει τὰ πλεῖστα τῶν κιβωτίων μου. Ὁ βεζύρης παρεκάλεσέ με νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας διατρίβοντα καὶ ὑπὸ διαφόρων χρονίων νοσημάτων ταλαιπωρούμενον υἱὸν αὐτοῦ Βελῆ πασᾶν, προθυμηθεὶς νὰ παραλάβῃ τὰ κιβωτιά μου ἐκ Λευκάδος δι' ἡμεροδρόμου καὶ νὰ τὰ ἀποστείλῃ οὐ μόνον εἰς Λάρισαν ἀλλὰ καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας. Ἡ χαρὰ του ὑπῆρξεν ἀνεκφραστός ὅτι ἐγένετο δεκτὴ ἢ παράκλησις του. Κατὰ τὰς τελευταίας συνεντεύξεις μου τὸ ὕφος τοῦ Ἀλῆ κατέστη οἰκειότατον· ἐνταῦθα πρέπει νὰ σημειώσω ὅτι οὐδέποτε τὸν εὔρον ἐν τῷ αὐτῷ κοιτῶνι κατὰ δύο ἄλλεπαλλήλους ἡμέρας· καλῶς δὲ ἐνθυμούμαι ὅτι ἐλάλησα πρὸς αὐτὸν ἐν ὁκτῶ διαφόροις κοιτῶσιν, ὧν ἕκαστος ἐφάνη μοι κομψότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος τοῦ προηγουμένου. Ἐνδυμασίαν ἐφόρει σχεδὸν πάντοτε τὴν αὐτήν· ἀπαξ μόνον τὸν εἶδον φοροῦντα τυρβάνιον ἀντὶ τοῦ συνήθους κυανοῦ σκούφου. Ἀπαξ μόνον τὸν εἶδον ἀνιστάμενον ἐκ τοῦ διβανίου του, ὅτε ἠθέλησε νὰ μοι περιγράψῃ καὶ ἀποδείξῃ τὴν ἐλάττωσιν τῶν σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων· ὡσανεὶ δὲ θέλων νὰ δείξῃ ὅτι οὐχὶ παντελῶς εἶχον ἐκλίπει αἱ δυνάμεις του, περιεπάτησεν ἄνω καὶ κάτω στερεῶ τῷ ποδὶ καὶ τρόπῳ ὄντως βασιλικῷ. Πάντοτε ὑπεέετό με ἀξιοπροεπῶς καὶ ἀβροφρόνως καὶ ἐλάλῃ· ὡς φίλος καὶ ἀδελφός· ἤλλασεν ὅμως τὸ ὕφος ὁσάκις εἰσῆρχετο εἰς τὴν αἴθουσαν ἄλλος. Ὡς ξένος εἶχον ἄδειαν νὰ κάθωμαι πλησίον του ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ διβανίου· ἄλλως δὲ, οὐδ' αὐτὸς ὁ υἱὸς του Μουχτάρ πασᾶς ἐτόλμα νὰ καθίσῃ ἐνώπιον τοῦ πατρὸς, ἐὰν μὴ ἐλάμβανε παρ' αὐτοῦ ρητὴν ἄδειαν. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν εἶδον παρὰ τῷ βεζύρῃ δύο ἐγγόνους του, τὸν πεντεκαίδεκαέτη υἱὸν τοῦ Μουχτάρ καὶ τὸν δεκαέτη υἱὸν τοῦ Βελῆ, μεθ' ὧν ἐγγέλα καὶ ἔπαιζεν ὁ Ἀλῆς, ὡς τὸ πάλαι ὁ Ἀγχιλαός. Τὸν υἱὸν τοῦ Μουχτάρ εἶδον ἐρχόμενον ἐφ' ἵππου εἰς τὸ σεράγιον μετὰ τηλικαύτης ἀξιοπροεπείας καὶ υπερφανίας, ὥστε παρατυπία ἐνόησα ὅτι οὐχὶ μάτην ἐπαιθεύετο ἐν τῇ σχολῇ τῆς ὀθωμανικῆς δεσποτείας. Ὁ βεζύρης ἠγάπα κατ' ἐξοχὴν νὰ λαλῇ περὶ τῶν πολιτικῶν ὁσάκις ἤκουε τὸ πρῶτον περὶ πραγμάτων γνωστών παρ' ἡμῖν καὶ τετυμμένων, ἐποιεῖτο ἐρεύνας καὶ παρατηρήσεις ὀξυδερμεστάτας. Πρώτησέ με περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἰδίως τοῦ Λονδίνου, περὶ πληθῆος καὶ τῆς μεθόδου τῆς ναυπηγήσεως τῶν μεγαλειτέρων πολεμικῶν τῆς Ἀγγλίας πλοίων, περὶ τῆς αἰτίας καὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ ἀμερικανικοῦ πολέμου κλ. Πολύλακις ἐξέφρασε λύπην ὅτι δὲν εἶχε λάβει εὐκαιρίαν νὰ ἀποδημήσῃ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν· ἠλπίζεν ὅμως ὅτι τοῦ ἀγαθοῦ τούτου θὰ ἀπέλαυνεν ὁ νεώτατος τῶν υἱῶν του Σαλῆ βέης. Γενομένου λό-

γου περί μακροβιότητος τῶν Ἀμερικανῶν, ἤρω-
τησέ με ἂν ἠλήθευσεν ὅτι ἦσαν μακρόβιοι ἐξ ἴ-
σου οἱ Ἴνδοι καὶ οἱ Σῖναι καὶ διὰ τίνων μέσων
παρετείνεται ἡ ζωή. Ἐγὼ ἐπήγαγον αὐτῷ πλεί-
στα μακροβιότητος παραδείγματα ἐκ τῆς πα-
τρίδος μου, ἐπωφελήθη δὲ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τῷ
συστήσω θερμῶς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἰα-
τρικῶν συμβούλων μου καὶ νὰ τὸν βεβαιώσω ὅτι
ἡ λεγομένη ἀλχυμία οὔτε μέσον τι πρὸς παρά-
τασιν τοῦ βίου ἐμηχανήσατο, οὔτε εὔρε τὸν λί-
θον τῶν σοφῶν. Ἐμβρόντητος ἔμεινεν ὁ Ἀλῆ πα-
σᾶς ἀκούσας ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχε μέθοδος τοῦ
παράγειν μέταλλα πολύτιμα· σφόδρα δὲ ἀμφι-
βάλλω ἂν κατώρθωσα νὰ τῷ καταστρέψω τὴν
πίστιν του εἰς τὸ παντοδύναμον τῆς ἀλχυμίας·
τουλάχιστον παρετήρησα ὅτι ἠγανάκτησε μαθὼν
ὅτι μικροῦ ἢ οὐδενὸς λόγου ἄξια ἦσαν διάφορα
μέταλλα ἅτινα αὐτὸς ὑπελάμβανε βαρύτιμα. Ὁ
Ἀλῆς ἐτήρει πλείστα ἐργαλεῖα φυσικῆς, τηλε-
σκόπια, μικροσκόπια κλ., ἅτινα τῷ κατέταξα
μεθοδικώτερον διότι ἦσαν ἐρριμμένα ἀτάκτως
τῆδε κάκεισε. Εἰς τὴν κτῆσιν ὄπλων τοσοῦτον
ἐνασμενίζει, ὥστε ἐν ἐκάστη αἰθούσῃ καὶ κοιτῶνι
ὑπάρχουσιν ἀνηρητήμενα τὰ κάλλιστα τῶν του-
φεκίων, τῶν πιστολίων καὶ τῶν ξιφῶν. ἤκουσα
ὅτι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀρχῆς του θέλων
νὰ δοκιμάσῃ τὴν καλὴν ποιότητα τοῦ ξίφους
αὐτοῦ ἀπέκοπτεν ἰδίᾳ χεῖρι τὰς κεφαλὰς τῶν
καταδικῶν. Ἐρευνησας ὅμως ἀκριβέστερον ἐπί-
στην ὅτι ὁ λόγος ἦτο ψευδής. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν
τῷ ἀνεκοίωσα τὴν φερέρσιν τουφεκίων, ἅτινα
ἐγεμίζοντο ἐφ' ἅπαξ καὶ ἐξεπυρσοκρότου τρια-
κοντάκις· δὲν ἠσύχασε δὲ ἕως οὗ μετὰ τρεῖς
μῆνας ἠγόρασε δώδεκα. Ἐρρέθη ὅτι ὁ Ἀλῆ πα-
σᾶς ἠγνόει τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν γραφήν· ἀλλ'
ἐγὼ αὐτὸς τὸν εἶδον πολλάκις ἀναγινώσκοντα·
οἱ ἰατροὶ του πάλιν ἐβεβαίωσάν με ὅτι ἔγραφεν,
ἀλλὰ σπανιώτατα.

Πολλάκις παρευρέθη καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἀ-
λῆς ἐχορήγει ἀκρόασιν εἰς τοὺς ὑπηκόους του·
ἕκαστος τῶν ἱκετευόντων εἰσέρχεται μόνος, φι-
λεῖ τὸ κράσπεδον τοῦ βεζυρικοῦ φορέματος καὶ
ἔπειτα ἐκτίθησι τὴν παράκλησιν ἢ τὸ πα-
ράπονόν του· ὁ βεζύρης ἀκροᾶται μετὰ προσο-
χῆς· ζητεῖ νὰ ἀνακαλύψῃ ὅλην τὴν ἀλήθειαν,
ταχέως δὲ ἐκφέρει ἀπόφασιν ἀνέκλητον. Ἡ
ταχύτης εἶναι ἀναγκαία, διότι αὐτὸς μόνος ὑ-
πάρχει ἀπάντων ἀνεξαιρέτως ὁ δικαστὴς, κρί-
νων οὐχὶ κατὰ νόμους γραπτοῦς ἢ ἀγράφους,
ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐκ παντὸς ὀρθοῦ ἀνευρεθεῖσαν
ἀλήθειαν. Οἰκοθεν νοεῖται ὅτι χιλιάδες ἱκετῶν
καθ' ἐκάστην περιμένουσιν ἐν τῇ αὐλῇ του καὶ
ὅτι τὸ ἐνιαῖον τοῦτου τοῦ συστήματος καθιστᾷ
αὐτὸν φοβερώτατον εἰς τε τοὺς Ἀλθανοὺς καὶ
εἰς αὐτὴν τὴν Πύλιν. Οὔτε ἐν τῇ ἐσωτερικῇ δια-
χειρίσει οὔτε ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὰς
ξένας δυνάμεις δέχεται ἀποκλειστικῶς μόνην

τὴν συμβουλὴν τῶν ὑπουργῶν ἢ τῶν ἀνωτέρων
ὑπαλλήλων του· πᾶσα θέλησις καὶ πᾶσα ἐνέρ-
για ἀπορρεῖ ἐξ αὐτοῦ. Σημειωτέον ὅμως, ὅτι,
καθ' ἅπερ ἐξ ἀκοῆς καὶ ἐξ αὐτοψίας ἔμαθον, ὁ
ἐλάχιστος τῶν ὑπηκόων του πέποιθεν ἐκ τῶν
προτέρων, ὅτι, ἀναφερόμενος πρὸς τὸν βεζύρη,
θὰ τύχῃ τῶν δικαίων εὐκολώτερον καὶ ταχύ-
τερον ἢ ἂν προσέπιπτεν εἰς τοὺς πόδας τῶν ὑ-
πουργῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὑπαλλήλων. Ἐν ὄλῳ
τῷ κράτει τοῦ βεζύρου οὐδεὶς ἄλλος ὑπάρχει γι-
νώσκων τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὰς τοποθεσίας, τὰ
ἀφανῆ καταφύγια καὶ μυρίας ἄλλας περιστάσεις
ἀκριβέστερον τοῦ Ἀλῆ, ὅστις φαίνεται διὰ τοῦτο
ὁ ἀρμοδιώτατος τῶν δικαστῶν. Ἐν ὄλῳ τῷ
κράτει του οὐδεὶς ὑπάρχει ἀνθρώπος πρεσβύτης
οὔ τινος δὲν γινώσκει ἢ δὲν ἐνθυμεῖται τὸ πρό-
σωπον καὶ τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιμέλεια,
μεθ' ἧς ἐγκύπτει εἰς τὰς ὑποθέσεις, εἶναι ἀπί-
στευτος. Ἀδιακόπως ἐργάζεται ἀπὸ τῆς 6 πρωί-
νῆς ὥρας ἕως τῆς μεσημβρίας, ὁπότε ἀριστᾷ
καὶ ἀναπαύεται ὀλίγον, πάλιν δὲ ἐργάζεται ἄ-
χρι τῆς 8 ἐσπερινῆς, ὁπότε δειπνεῖ. Ἀλλὰ καὶ
τὴν 9 ὥραν τὸν εὖρον πλειστάκις συνδιασκεπτό-
μενον μετὰ τῶν ὑπουργῶν του καὶ λεπτομερῶς
ἐξακριβούντα τὰς δαπάνας τῶν ταχυδρομείων
του. Καὶ εἰς τὸ χαρέμιον δὲ μεταβαίνων μετέρ-
χεται τὸ ἔργον τοῦ δικαστοῦ, λύων τὰς διαφο-
ράς τῶν 300 παλλακῶν του διὰ μόνου τοῦ κύ-
ρου, δι' ἐνὸς ἀγρίου βλέμματος καὶ τῆς βρον-
τώδους φωνῆς του.

Ἐν τῷ δειπνῷ ὁ βεζύρης φαίνεται πᾶν ἄλλο
ἢ γαστρίμαργος· δὲν εἶναι ὅμως τοσοῦτον πι-
στός μουσουλμάνος ὥστε καὶ νὰ μὴ οἰνοποτῆ.
Κατὰ τὸ ὀθωμανικὸν ἔθιμον ἀριστᾷ καὶ δειπνεῖ
μόνος· κατὰ τὸ ἀριστον παρατίθενται αὐτῷ
12-16 εἶδη φαγητῶν· τὸ ἀρνίον ἐκ τῶν πο-
λυαριθμῶν ποιμνίων του οὔτε θέρους ἐλλείπει,
οὔτε χειμῶνος. Συχνάκις δέχεται προσκλήσεις
ἐπισήμων ὀθωμανῶν ἢ Ἑλλήνων καὶ ἔρχεται
εἰς τὴν οἰκίαν των ἵνα συναριστήσῃ ἢ συνδει-
πνήσῃ. Μιᾶ ἐσπέρα ἤμην καὶ ἐγὼ προσκεκλη-
μένος μετὰ 60 ἄλλων· ὁ βεζύρης ἦλθε μετὰ
τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν αὐλικῶν του· ἐδείπνησε
μόνος· ἀπέναντι δὲ αὐτοῦ ἐκάθισαν οἱ συνδει-
πνόμενοι· μόνος ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ τοῦτου
σύζυγος ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς νὰ παρακαθίσω-
σιν ἐν τῇ αὐτῇ τραπέζῃ. Ἐν τοιαύταις περι-
πτώσεσι δὲν ἐλλείπει ὀθωμανικὴ ἢ ἀλβανικὴ
ὀργανικὴ μουσικὴ, ἔθνικα ἄσματα καὶ διαφο-
ροι χοροὶ νέων ἀλβανῶν καὶ ἀλβανίδων. Ἐκ
τῶν 300 τοῦ βεζύρου παλλακῶν αἱ μὲν εἶναι
ἐλληνίδες, αἱ δὲ ἀλβανίδες, ἢ ὀθωμανίδες ἢ
κιρκάσσαι. Τεκμήριον ἐξειδικασμένης εὐνοίας τοῦ
σατράπου ὑπολαμβάνεται ὁπότεν ἐκ τοῦ χαρε-
μίου του προσφέρῃ γυναῖκα μίαν τῶν παλλακῶν
του πρὸς ὑπάλληλον ὃν βούλεται διαφερόντως
νὰ τιμῆσῃ. Ἐπὶ τοιαύτῃ τιμῇ παρ' ὀλίγον ἐξίστατο

των φρενῶν ὑπὸ χαρᾶς εἰς φίλος μου, ὁ ὀθωμανὸς γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ, λαβὼν δῶρον περικαλλεστάτην Κιρκασσίαν· δύο ἄλλοι ἄλθανοὶ τούναντιον ἔσπευσαν αὐτοὶ πρὸ τῆς ὥρας νὰ νυμφευθῶσιν, ἵνα μὴ ἀναγκασθῶσι νὰ λάβωσι παιῶτον δῶρον, διότι θὰ κατεστρέφοντο ἀρνούμενοι τὴν ἀποδοχὴν του.

Ἡ θρησκευτικὴ τοῦ βεζύρου ἀνοχὴ χορηγεῖ εἰς τοὺς ἄλλους ὑπηκόους του τὰ αὐτὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ προνόμια οἷα χαίρουσιν οἱ ὀθωμανοί· οὐδεὶς λοιπὸν τούτων μειονεκτεῖ τοῦ ἑτέρου ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἔποψιν. Ἐκ τῶν τριῶν γραμματέων του εἰς εἶναι ἕλληνας, ἕτερος ὀθωμανός, ὁ τρίτος Ἰσραηλίτης. Χάριν ἐλλήνων ἀγροτῶν, οἰκούντων ἐν διαφόροις ἄλθανικαῖς ἐπαρχίαις, ἀνήγειρεν ἰδίους ἀναλώμασι ναοὺς ὀρθοδόξους. Εἶναι ὅμως καὶ δεισιδαίμων· ἀποδέχεται ἡμέρας ἀποφάδας, πιστεύει εἰς γοητείας, ἐπιβάδεις καὶ εἰς τοὺς ἁγίους ἅμα καὶ γελωτοποιοὺς Δερβίσας. Ἐκ τῶν φαύλων ἰδιοτήτων τοῦ Ἀλῆ δύο ὁμολογοῦνται αἱ κυριώτεραι, ἡ δευτέρα φύσις παρ' αὐτῷ ἀποβάσσει ὑπόκρισις καὶ ἡ φιλεκδικία, ἡ παραφέρουσα αὐτὸν εἰς σκληρότητας ἀνηκούστους. Ἐντριβέστατος φαίνεται ἰδίως περὶ τὰς πολιτικὰς ραδιοουρίας, ἔχων κατασκόπους ἀπανταχοῦ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ὁ ζῆλος, μεθ' οὗ τὸν ὑπηρετοῦσι, δικαιοὶ πληρέστατα τὴν ἐκλογὴν του· ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν αὐτοῖς ταῖς συμβουλίαις τοῦ Σουλτάνου, οὐδὲν οὐδέποτε συζητεῖται ἢ ἀποφασίζεται ὅπερ νὰ μὴ γίνῃ γνωστὸν τῷ βεζύρῳ ἐντὸς ὀκταήμερου. Φόβον καὶ τρόμον ἐμπνέει κατ' ἐξοχὴν ἢ προσποιήσιν αὐτοῦ· πολλάκις ἐπιδεικνύται φιλοφροσύνην, ἥτις εὐλόγως ἐρμηνεύεται ὡς ἀπαίσιος οἰωνός, διότι ὑπ' αὐτὴν λανθάνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μνησικακία καὶ φιλεκδικία. Τὰ θύματα του τυγχάνουσι ἀβροφρονεστάτης δεξιώσεως, ἀπολύονται μετὰ μεγάλων καὶ ἐπιζήλων τιμῶν, πέντε δὲ λεπτὰ ὑστερον ἀποκόπτονται τὴν κεφαλὴν. Τοιαῦται δὲ ἀνθρωποκτονίαι ὅτε μὲν εἶναι αὐθαίρετος τιμωρία πραγματικῶν ἐγκλημάτων, ὅτε δὲ ἀποτέλεσμα μίσους καὶ πάθους προσωπικοῦ, ὅπερ δὲν κορέννυται πρότερον ἐὰν μὴ καταστραφῶσιν ἅπαντες οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ ἐπιστήθιοι φίλοι τοῦ ὑπόπτου ἢ τοῦ ἐνόχου. Πρὸ τινων ἐτῶν Ἀλθανός τις εἶχε φρονέσει ἕνα τῶν ἐξαδέλφων τοῦ Ἀλῆ· ὁ ἐνόχος οὗτος ἐτελεύτησε βραδὺν διὰ πυρὸς θάνατον· τὰ τέκνα του ἐστραγγαλίσθησαν· ὁ ἀδελφός του, εἰκοσιν ἔτη ὑστερον, ἐξαπατηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ βεζύρου καὶ κατελθὼν εἰς Ἰωάννινα, κατεμελίσθη πρὸ τοῦ σεραγίου, τὰ δὲ μέλη του διεσπάρησαν εἰς τὰς ὁδοὺς. Διηγούνται πρὸς τούτους ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Μουχτάρ πασᾶ, ὑπὸ ζηλοτυπίας ἀκαθέκτου οἰστρηλατομένη, ἔπεισε τὸν πενθερόν της νὰ πνίξῃ εἰς τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων ἐκκαίδεκα παλ-

λακὰς ἐκ τοῦ χαρσελίου τοῦ συζύγου της.

Εἰλικρινῆ πίστιν καὶ ἀγάπην πρὸς τὸν βεζύρην διατρέφουσι μόνον οἱ ἄλθανοὶ στρατιωταὶ του, οὓς μεταχειρίζεται οὐχὶ ὡς ἀνδράποδα, ἀλλ' ὡς συναγωνιστὰς, λαλῶν πρὸς αὐτοὺς μετὰ πολλῆς οἰκειότητος καὶ ποιούμενος αὐτοῖς ἐκ διαλειμμάτων δωρεάς. Ἀλθανοὶ τὸ γένος, πατρόθεν καὶ μητρόθεν φίλοι τῆς ἐν Τεπελενίῳ οἰκογενείας του εἶναι οἱ ἀνώτατοι ἀξιοματικοὶ καὶ οἱ αὐλικοὶ ὑπάλληλοι, ἐν προτίσταται ὁ Ἀθανάσιος Βάγιας, ἀδελφός τοῦ ἱατροῦ του, κοινωνός τῆς προτέρας δυστυχίας καὶ τῆς νῦν εὐτυχίας τοῦ βεζύρου, ἀνὴρ ἀπτόητος καὶ τοῦ θανάτου καταφρονῶν, κοιμώμενος δὲ ἐνοπλιος πρὸ τῆς αἰθούσης τοῦ φίλου του.

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

Ἀυτοβιογραφία γέροντος Χίου.

Συνήχεια καὶ τέλος· ἰδί σελ. 129.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ I'

Δὲν ἐβραδύναμεν νὰ ὀρίσωμεν μετὰ τοῦ Παντελῆ τὸ δρομολόγιόν μου καὶ ν' ἀρχίσωμεν τὴν ὁδοπορίαν μας. Διευθυνόμενοι πρὸς βορρᾶν μετεβαινομεν ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον, ἡ δὲ πώλησις τοῦ χαβιαρίου ἔβαινε κατ' εὐχὴν, καὶ ἤνυξανον βαθμηδὸν τὰ περιεχόμενα τοῦ σακκουλίου μου.

Ὅτε ἐπὶ τέλους ἀνέβημεν εἰς τὰ περικλείοντα τὸν Κάμπον ὑψώματα καὶ εἶδον μακρόθεν τὴν πόλιν, εἰς δὲ τὰς ὑπωρείας τῶν ἀντικρῶ βουνῶν ἐπροσπάθησα ν' ἀνιχνεύσω τὸ σημεῖον ὅπου ἔκειτο ὁ Πύργος μας, ἤσθάνθην τὴν καρδίαν μου συστελλομένην ἐντὸς τοῦ στήθους καὶ τὰ γόνατά μου τρέμοντα. Ἐκάθησα ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ἔβλεπον τὴν χλοερὰν ὑπὸ τοὺς πόδας μου ἔκτασιν ὑπὸ τοῦ πρωϊνοῦ ἡλίου φωτιζομένην, ἀναμέσον δὲ τῶν δένδρων διεκρίνα τὰς ποικιλούσας τὴν πεδιάδα κατοικίας, ἀπὸ τὰς ἐστίας τῶν ὁποίων καπνός δὲν ἀνήρχετο. Δεξιόθεν, εἰς ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπόστασιν, ἔκειτο ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ. Δὲν ἐφαίνετο ἐκ τοῦ σημείου ὅπου ἤμειθα, ἀλλ' οὕτε ἠθέλησα νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἑρείπιά της. Δὲν ἐπεζήτησαν νέας ἐπὶ τῆς Χίου συγκινήσεις, ἐπεθύμουν μόνον νὰ ἐκτελέσω τὸν σκοπὸν μου καὶ νὰ φύγω ὅσον τάχιον. Δὲν ἤθελον νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴν τῆς πατριδος μου, οὕτε Τούρκους νὰ βλέπω ἤθελον.

Ὁ Παντελῆς ἐκάθητο πλησίον μου τρώγων τὸ λιτὸν πρόγευμά του, ὁ δὲ ὄνος του παρέχει κατεγίνετο εἰς εὐρεσιν τροφῆς μεταξὺ τῶν ὀλίγων ἐπὶ τῆς πετρώδους κορυφῆς θάμνων. Ἡ ὀρεξίς τῶν δύο συντρόφων μου ἤνοιξε καὶ τὴν ἰδικὴν μου, ὁ δὲ ἄρτος καὶ αἱ ἐλαῖαι τοῦ Παντελῆ καὶ ἡ ἔμφυτος φαιδρότης τῆς ἀπλοϊκῆς ψυχῆς του ἐστερέωσαν τὸ ἐπὶ στιγμὴν κλονισθὲν φρόνημά μου. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ συνοδία μας ἐτέθη ἐκ νέου εἰς κίνησιν.